

2. Історія міста Харкова ХХ століття / О. Н. Ярмиш, С. І. Посохов, А. І. Епштейн та ін. – Харків : Фоліо : Золоті сторінки, 2004. – 686 с.

3. *Михайлин І. Л.* Гнат Хоткевич у 1917 році / І. Л. Михайлин // Наукові записки кафедри українознавства Харківського університету. – Х. : Основа, 1994. – Вип. 1. – С. 55–67.

4. Робітнича газета. – 1917. – 28 квітня.

5. *Зуб Е.* Не ридать, а здобувати. Як гуртувалися українці навесні 1917-го на Харківщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dsnews.ua/nasha_revolyutsiya_1917/ne-ridat-a-zdobuvati-yak-gurtuvalisy-slobidski-ukrayintsi-28042017210000.

6. Южный край. – 1917. – 27 октября.

7. *Гавриленко О. А.* Більшовицький переворот у Харкові: як це було / О. А. Гавриленко, І. А. Логвиненко // Наукові записки кафедри українознавства Харківського ун-ту. Вип. 1. – Харків, 1994. – С. 48–55.

8. *Антонов-Овсеєнко В. А.* Записки о гражданской войне. В 4 т. Т. 3. – М.-Л.: Госвоениздат, 1932. – 350 с.

9. *Калинчук Д.* Харків український [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/History/24829>.

МИХАЙЛО МАРТИНЕЦЬ – ІНЖЕНЕР, РАДНИК ВІДЕНСЬКОГО ДВОРУ, ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ ЗУНР

Володимир Степанович Макарчук

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри історії держави і права Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Темою цього невеликого повідомлення я обрав дещо трагічну фігуру Державного Секретаря земельних справ в уряді ЗУНР інженера Михайла Петровича Мартинця. Вибір цей мотивую, передусім, тим, що, на відміну від більшості своїх колег-секретарів М. Мартинець закінчив Львівський політехнічний інститут, де автор доповіді

має честь працювати нині. Мав кваліфікацію інженера лісництва, в австрійські часи працював при Міністерстві керівником відділу регуляції гірських потоків в Галичині з центром у Самборі.

Про особу М. Мартинця як про професіонала своєї справи писали не лише історики ЗУНР, такі, як І. Патер, Б. Тищик та ін, але й дослідники лісового господарства Карпат та Галичини, зокрема Р. Юркевич та Л. Коритко.

Зокрема, Л. Коритко вказує, що М. Мартинець під час роботи у Крайовій Галицькій дирекції державних лісів і маєтків був одним із небагатьох українців, що працювали на управлінських посадах в лісовому господарстві Австрії. Керував він відділом забудови гірських потоків Галичини, що знаходився у Самборі [1, с. 243]. З контексту випливає, що в керованому польською верхівкою Галичині українцю, аби пробитися на високій посаді, потрібно було бути професіоналом. Однак, за свідченням Р. Юркевича, діставшись посади, М. Мартинець не забув свого українського кореня. Добре це чи погано, але «збудовуванням гірських потоків в Галичині займався інженер, радник двору М. Мартинець, тому тут працювало близько 70 % інженерів-лісівників українців. В Інспекціях приватних лісів, що підпорядковувалися політичним установам, українців переважно не було» [Там само, с. 240].

В свою чергу Л. Коритко вказує, що усі співробітники Міністерства рільництва, у віданні якого перебували державні ліси, мали «стат(ус) державних працівників» [2, с. 82]. Тим самим молодий талановитий інженер-лісівник потрапив в поле зору вищої державної адміністрації Австро-Угорської імперії.

За багаторічну працю на професійній ниві, а також за монографію, присвячену розливам гірських річок, отримав чин радника Віденського імператорського двору. Це дозволило йому зайняти принципово вищу посаду – керівника Централі відбудови краю у Львові (1916–1918 рр.) [3].

Наступні важливі кроки в кар'єрі М. Мартинець зробив уже в складі Уряду ЗУНР.

Вшвидкому часі після Листопадового зриву, уже 9 листопада 1918 р., на засіданні УНРади було сформовано Державний Секретаріат. Серед 14 розподілених посад Державних Секретарів прізвища М. Мартинця не зустрічаємо; Державним Секретарем земельних справ став Степан Баран, Державним Секретарем публічних робіт – Іван Макух [4, , с. 156].

Втім, уже 12 листопада 1918 р., на пропозицію Голови Державного секретаріату ЗУНР К. Левицького, призначено М. Мартинця заступником Державного Секретаря публічних робіт, а на початку січня 1919 р. він увійшов до складу уряду ЗУНР як Державний Секретар земельних справ. До складу Секретаріату входили відділи лісового й окремо водного господарства, управа камеральних дібр. У повітах діяли лісові інспектори (“уряди”) та місцеві управи камеральних дібр.

19 січня 1919 р. видано обіжник Державних Секретарів внутрішніх (І. Макуха) і земельних (М. Мартинця) справ повітовим комісаріатам щодо організації роботи в повітах. Від повітових комісарів вимагалось встановлення строгого контролю за вивозом збіжжя за межі повіту, надання дозволів на перевезення окремих продуктів харчування в обмеженій кількості тільки в найнеобхідніших випадках.

Й надалі обидві інстанції працювали пліч-о-пліч. Так, Секретаріатами внутрішніх і земельних справ 21 лютого 1919 р. видано розпорядження «Про примусове використання землі в 1919 р.», згідно з яким всі придатні для обробітку землі мусіли бути оброблені. Власники і орендарі, неспроможні самостійно обробити свої земельні наділи, мали заявити про це громадській рільничій комісії до 10 березня 1919 р., подавши при цьому докладний опис ґрунтів. Якщо землі, залишені для особистого користування, без поважних підстав залишилися без обробітку, на власника накладався штраф від 200 до 500 корон за кожний необроблений гектар. Той, хто б спробував вдатися до саботажу- приховати придатні до користування ґрунти, живий чи мертвий інвентар, а також спеціально унеможливив користування ними, карався арештом від 1 до 6 місяців чи грошовим стягненням від 100 до 50 000 корон. Секретаріати зобов’язували

повітові і громадські рільничі комісії подбати, щоб орні землі були належно використані.

Цим розпорядженням скасовувалися всі земельні закони і постанови колишньої австрійської влади, тобто закладалися основи власне українського земельного права.

Після тривалих дискусій в УНРаді над з проектом земельної реформи 14 квітня 1919 р. ухвалено Закон про земельну реформу, який складався з 23 параграфів. Згідно з ним, землею наділяли всіх селян, які зовсім не мали землі або власність її не дозволяла утримувати родину. З цією метою конфісковувалися поміщицькі, монастирські, церковні, єпископські, ерекціональні та фундаційні землі, а також набуті колишніми власниками для спекуляції, не оброблювані власними силами, й ті, що своїми розмірами перевищували визначену межу. Всі конфісковані землі творили земельний фонд ЗОУНР, яким до часу їх розподілу між селянством, управляли обласна, повітові та громадські земельні комісії. Землі земельного фонду розподілялися, передусім, для потреб: 1) вояків-інвалідів, які втратили своє здоров'я у війнах, ведених УНР; 2) вдів і сиріт та тих, що полягли у цих війнах або внаслідок них; 3) жовнірів-інвалідів зі світової війни 1914–1918 рр.; 4) сиріт і вдів невоєнних осіб; 5) інших безземельних або малоземельних рільників. Частина земель фонду залишалася для земельно-громадського господарства держави, громад та загальних економічно-культурних і добродійних потреб, створення зразкових господарств, рільничих шкіл. Пасовища і полонини, які не були власністю селян чи церкви, переходили до громад. Ліси не підлягали розподілу, а ставали державною власністю. Водойми (ставки, озера, болота) ставали колективними для громад, за винятком судно- і лісосплавних рік [6].

На жаль, масштабна земельна реформа Урядом ЗУНР так і не була здійснена. Внаслідок бурхливих подій весни – літа 1919 р. Державний секретаріат ЗУНР опинився на еміграції, а його член М. Мартинець загинув від рук польського агресора.

Вікіпедія вказує, що загинув М. П. Мартинець 13 червня 1919 р. у населеному пункті Луквиця, «розстріляний польськими військами» [3].

Львівський історик І. Патер, в свою чергу стверджує, що : «Під час відступу українського війська з Галичини він був розстріляний поляками разом з 10-ма товаришами з урядової місії 8 червня 1919 р. в Маняві біля Надвірної [5, с. 188].

Натомість видана «Урядом Західно-Української Народньої Республіки» у Відні того ж 1919 р. перша частина «Кривавої книги» вказує іншу дату та обставини його загибелі (дотримуюся орфографії джерела. – Авт.): «1. **УБІЙСТВА.** (...) 1. В Солотвині в лісі, білі села Прислоп застрілив польський комендант, поручник 6 компанії 30. полку піхоти Підвисоцький дня 10 червня 1919 р. без доходжень і суду 66-літнього члена українського правительства, Державного Секретаря (міністра) земельних справ і бувшого австрійського радника двора, інжиніра Махайла Мартинця. Злочинець хвалився опісля, що застрілив власною рукою «гайдамацького міністра». Сталося це так, що перебуваючи у завідателя дібр барона Лібіга в Н.; бл. п. (блаженної пам'яті. – Авт.) 1. Державного секретаря Михайла Мартинця, 2. Івана Сілецького, проф. учительського семінара, 3. його сина, 4. Дра. (доктора. – Авт.) Василя Падоха, кандидата адвокатури, 5. Олександра Утриска, урядника, – віззав до себе польський поручник Петшицький до переслухання. По дорозі в лісі польська патруля, що їх буцім-то вела до поручника Петшицького, вистріляла в ночі всіх, крім Утриска, який втік. Польський парох Ярек хвалився опісля, що це його заслуга» [6, с. 19].

Особисто схилиюся до думки, що джерело, ближче у часі до висвітлюваних подій, швидше має рацію, ніж пізніші версії загибелі.

Література:

1. *Юркевич Р.* Лісівництво Станиславівщини / Альманах Станиславівської землі / Р. Юркевич. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен : НТШ, Український архів. Т. XXVIII, 1975. – С. 228–243.

2. *Коритко Л.* Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії : історико-правове дослідження на матеріалах

Східної Галичини (1867–1918 р.). – Івано-Франківськ: Видавець Супрун В. П., 2016. – 431 с.

3. Михайло Петрович Мартинець. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

4. Тищик Б. Й. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і парави. – Львів: Тріада-плюс, 2005. – 313 с., Додатки.

5. Патер Іван. Михайло Мартинець // ЗУНР 1918–1923. Уряди. Постаті. сс. 185–189, с. 187–188 // <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/18/200Martyunes.pdf>,

6. Кривава книга / Упорядник, автор передм. Я. Радкевич-Винницький. – Передрук вид. 1919, 1921 рр. – Дрогобич: «Відродження», 1994. – 274 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО НОРМАТИВНУ ОСНОВУ ПЕРЕБУДОВИ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ЗУНР

Віра Олегівна Качур

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та історії держави і права права Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

Судові органи є важливою і невід’ємною складовою державного апарату будь-якої країни. У ЗУНР правовою основою їх створення став прийнятий Українською Національною Радою Закон «Про тимчасову організацію судів і влади судової» від 21 листопада 1918 р. Головною метою цього нормативного акта став намір замінити австрійську судову владу українською, однак не порушуючи при цьому самої судової організації. Так, § 1 зазначеного Закону встановив, що судочинство в ЗУНР має здійснюватися на основі законів і розпоряджень колишньої австрійської держави, якщо останні не суперечать